

КОНЦЕПТУАЛЬНА СТРУКТУРА ОБМІНУ В ІДІОМАТИЧНОМУ ПРОСТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (46)

УДК 811. 111' 373.7

DOI:10.24144/2663-6840/2021.2(46).118–124

Ковалюк Ю. Концептуальна структура обміну в ідіоматичному просторі соціальної інтеракції; кількість бібліографічних джерел – 9; мова українська.

Анотація. Статтю присвячено розширенню знань про симбіоз комунікативної та когнітивної функції мови на прикладі аналізу концептуальної структури концепту обмін в ідіоматичному просторі соціальної інтеракції, яка, як відомо, спирається на відповідну лінгвістичну активність та пов'язані з нею усталені культурні практики. Поняття ідіоматичного простору соціальної інтеракції як динамічного конструкту узгоджено з положеннями теорії розширеної концептуальної метафори З. Кевечеша про багаторівневість його структури: лінгвістичний (ідіоматичний) рівень, рівень образу-схеми, рівень домену, рівень фрейму та рівень ментального простору. Матеріалом дослідження слугували 10 ключових ідіом концепту обмін ідіоматичного простору соціальної інтеракції, верифіковані в 9912 контекстах корпусу News on the Web (NOW). Сценарний алгоритм концепту обмін ідіоматичного простору соціальної інтеракції сформовано за рахунок дев'яти ключових доменів (комерція, фізичний контакт, гра в карти, собачий конфлікт, гребля, спортивна гра, військова ієрархія, поведінка тварини, бейсбол), виведених шляхом узагальнення концептуального (образного) значення ідіом. Контекстуальний аналіз ідіом *play it close to the vest* – укр. *уникати зайвого ризику* і *touch base* – укр. *перекинутися слівцем; відновити спілкування* дав змогу підтвердити релевантність вказаних доменів для концепту обмін ідіоматичного простору соціальної інтеракції, а також з'ясувати, що універсальною концептуальною метафорою на рівні сценарію для усіх ключових ідіом є метафора ОБМІН Є ФІЗИЧНА АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА АКТИВНІСТЬ. Схематично усі відношення між концептуальними елементами різних рівнів (сценарій – домен – фрейм – ментальний простір) концепту ОБМІН проілюстровано на прикладі вживання ідіоми *tear a strip off someone* «розкритикувати, рознести на друзки». Рівень ментального простору та рівень фрейму, на прикладі аналізу наведених ідіом, дають змогу визначити національно-культурну специфіку ідіоматичного простору соціальної інтеракції, що і становить підґрунтя для проведення подальших досліджень в цьому напрямку.

Ключові слова: ідіоматичний простір, концепт, обмін, соціальна інтеракція, метафора, теорія розширеної концептуальної метафори.

Постановка проблеми. Однією з провідних тенденцій розвитку мовознавства сьогодні є розробка проблем людського фактору в мовленнєвій діяльності [Степанов 1985, с. 11]. Головне призначення мови – її комунікативна функція – полягає у використанні мови для передачі знань, здобутих людьми в процесі та актах пізнавальної діяльності, яка реалізується в процесах комунікації. «Роль комунікативної функції в процесі творення мови значна. Можна без перебільшення стверджувати, що система матеріальних засобів мови, починаючи від фонем і її конкретних реальних маніфестацій і закінчуючи складними синтаксичними конструкціями, виникла і сформувалася в процесі використання мови як засобу спілкування. Багато специфічних особливостей мови, наприклад, наявність спеціальних дійктичних і експресивних засобів, засобів локальної орієнтації, різних засобів зв'язку між пропозиціями піддаються поясненню лише виходячи з потреб функції спілкування» [Серебренников 1970, с. 9]. Водночас, не менш важливою вважаємо і когнітивну функцію мови, яка є передусім мислетворчою і відповідає за формування та формулювання думки. З цього приводу влучно висловилася О.С. Кубрякова, яка зазначає, «що дані про мову – спеціально відібрані та спеціально розроблені – можуть і повинні використовуватися для висвітлення більш широкого кола проблем, що стосуються як природи людського розуму й інтелекту,

так і його поведінки, що проявляється у всіх процесах взаємодії людини з оточуючим її світом та іншими людьми. Мова починає вивчатися не лише як унікальний об'єкт, який розглядається в ізоляції, але значною мірою і як засіб доступу до усіх ментальних процесів, що відбуваються в мозку людини та які визначають її власне буття та функціонування в суспільстві» [Кубрякова 2004, с. 9].

Аналіз досліджень. Важливим середовищем для дослідження взаємодії обох названих функцій мови, на нашу думку, може стати соціальна інтеракція, адже, за переконанням В. Раймонді, «щоб адекватно осмислити основи людської соціальної інтеракції, потрібно надати пояснення нашого специфічного способу життя, що базується на лінгвістичній активності та культурних практиках, з якими він переплітається» [Raimondi 2014]. Як відомо, образна мова, до якої належить також ідіоматика, «виникає в результаті тілесної діяльності та осмислення людьми їх власного досвіду» [Gibbs 2017, с. 105]. Ідіоматичний простір соціальної інтеракції є динамічною і багаторівневою концептуальною структурою, що узгоджується з позицією З. Кевечеша про рівні схематичності концептуальної метафори: лінгвістичний рівень, рівень образу-схеми, рівень домену, рівень фрейму та рівень ментального простору [Kovecses 2020, с. 51]. Саме тому вважаємо, що ідіоматика, а відповідно й ідіоматичний простір, є засобом збереження та організації ідіоматичного

знання в свідомості людини, а також загальною платформою, яка поєднує наведені вище галузі лінгвістичного та гуманітарного знання в ролі функціонуючої ідіоматики, або «ідіоматики в дії».

Мета статті – з'ясування концептуальної структури концепту ОБМІН ідіоматичного простору соціальної інтеракції.

Матеріалом дослідження слугують 10 ключових ідіом концепту ОБМІН ідіоматичного простору соціальної інтеракції, верифіковані в 9912 контекстах корпусу NOW (News on the Web).

Методи та методика дослідження. У праці застосовано окремі елементи концептуального, семантичного та контекстуального аналізу.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до нашої типології (див. детальніше Ковалюк 2021),

ідіоматичний простір соціальної інтеракції включає видові концепти обмін, конфлікт, конкуренція, співпраця та примирення. Що стосується ОБМІНУ, його сценарний алгоритм формується за рахунок десяти ключових доменів, введених шляхом узагальнення концептуального (образного) значення ідіом. Такий підхід до аналізу семантики ідіом називається структурним, оскільки ідіоми аналізуються за принципом «знизу – вгору» (bottom up) [Зыкова 2014]. У цьому випадку дослідження ідіом відбувається від глибинного рівня (образу) до поверхневого (актуального значення). Буквальне прочитання (образ) ідіоми дає змогу вивести домен, необхідний для заповнення сценарного рівня концепту ОБМІН. Цей процес проілюстровано в Таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Концептуальне та актуальне значення ключових ідіом концепту ОБМІН ідіоматичного простору соціальної інтеракції

№ п/п / ідіома	Дефініція	Переклад	Буквальне прочитання	Домен
<i>Get the goods on</i>	obtain (or possess) information about a person which may be used to their detriment. informal	розкривати компроментуючу інформацію	отримати товар на	Комерція
<i>Rub shoulders with</i>	associate or come into contact with another person	контактувати з	тертися плечима	Фізичний контакт
<i>Lay your cards on the table</i>	to be honest about your feelings and intentions	розкрити карти, бути чесним	покласти карти на стіл	Гра в карти
<i>Have a bone to pick</i>	have a bone to pick with someone have reason to disagree	конфліктувати, зводити рахунки з кимось	отримати кістку для обгризання	Собачий конфлікт
<i>Stick your oar in</i>	give an opinion or advice without being asked. informal	втрутитися в розмову	встромити своє весло	Гребля
<i>Give the game away</i>	inadvertently reveal your own or another's intentions	видати таємницю, обмовитися	віддати гру	Спортивна гра
<i>Play it close to the vest</i>	be extremely secretive and cautious about something. informal	уникати зайвого ризику	тримати карти на близькій відстані до жилета під час гри	Гра в карти
<i>Tear a strip off someone</i>	rebuke someone angrily, informal	розкритикувати, рознести на друзки	зірвати шеврон	Військова ієрархія
<i>Prick up your ears</i>	(of a person) become suddenly attentive	насторожити	насторожити вуха	Поведінка тварини
<i>Touch base</i>	briefly make or renew contact with someone or something, informal	перекинутися слівцем, переговорити	торкнутися бази	Бейсбол

Як проілюстровано в Таблиці 1.1, домени концепту ОБМІН сформовано на основі стрижневих образних компонентів відповідних ідіом: *goods* (укр. *товари*) – комерція, *rub* (укр. *тертися*) – фізичний контакт, *cards* (укр. *карти*) – гра в карти, *bone* (укр. *кістка*) – собачий конфлікт, *oar* (укр. *весло*) – гребля, *game* (укр. *гра*) – спортивна гра, *play it* (ідіома *play it close to the vest* є редукованим варіантом ідіоми *play your cards to the vest/chest*)

(укр. *грати в карти*) – гра в карти, *tear* (укр. *відірвати*) – військова ієрархія, *prick* (укр. *насторожити*) – поведінка тварини, *base* (укр. *база в бейсболі*) – бейсбол. Відповідно, отримано дев'ять доменів на основі десяти ідіом внаслідок збігу сфер джерела ідіом *lay your cards on the table* і *play it close to the vest*. Потенційні метафоричні моделі концепту ОБМІН ідіоматичного простору соціальної інтеракції наведено на Рис. 1.1.

Наведені в таблиці дані дають нам змогу стверджувати, що концепт ОБМІН, профільований у межах ідіоматичного простору СОЦІАЛЬНА ІНТЕРАКЦІЯ, метафоризується, коли переноситься на іншу базу, тобто домени КОМЕРЦІЯ, ФІЗИЧНИЙ КОНТАКТ, ГРА В КАРТИ, СОБАЧИЙ КОНФЛІКТ, ГРЕБЛЯ, СПОРТИВНА ГРА, ВІЙСЬКОВА ІЄРАХІЯ, ПОВЕДІНКА ТВАРИНИ, БЕЙСБОЛ. Іншими словами, як зазначає Дж. Лакофф, «ідіоми відзначаються когерентною концептуальною організацією, закладеною в них в основі, яка головним чином метафорична або метонімічна за своєю сутністю» [Lakoff 1987, с. 381]. Очевидно, що Дж. Лакофф мав на увазі метафоричні ідіоми. І саме таке тлумачення ідіом вважалося достатнім у рамках класичної теорії концептуальної метафори та метонімії. З погляду розширеної теорії концептуальної метафори, на думку З. Кевечеша, такий підхід до аналізу метафоричних ідіом видається занадто спрощеним. Як стверджує науковець, видається, що метафоричні ідіоми можуть бути співвіднесені з дуже конкретними метафоричними ідеями на одному рівні, однак цей рівень є лише прошарком комплексної ієрархії схематичності. Більше того, ієрархія може закінчуватися низкою образно-схематичних метафор, які спільно характеризують досліджувану ідіому. Зрештою, ідіоми, наприклад, ідіоматичні вирази з компонентом «гроші», можуть належати до різних ієрархій з доволі різними метафорами на рівні образу-схеми, домену чи фрейму [Kövecses 2020, с. 78].

Розглянемо приклад уживання ідіоми *play it*

Рис. 1.1. Метафоричні моделі концепту ОБМІН ідіоматичного простору соціальної інтеракції

close to the vest концепту ОБМІН у корпусі NOW:

(1) *Brady played it close to the vest when asked this week about the lessons from his training sessions with House [NOW]*.

У наведеному прикладі ідіоматичний вираз *played it close to the vest* метафорично концептуалізує комунікативну поведінку референта – гравця в американський футбол Тома Брейді – у термінах поведінки гравця в картковій грі покер. Це можна проілюструвати у форматі конвенціональної метафори: НЕБАЖАННЯ ДЛІТИСЯ ІНФОРМАЦІЄЮ ПРО ТРЕНУВАННЯ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ФУТБОЛІ Є НЕБАЖАННЯ ВІДКРИВАТИ КАРТИ ПІД ЧАС ГРИ В ПОКЕР. Ця концептуальна метафора є доволі конкретизованою на рівні ментального простору з того погляду, що роль гравця в карткову гру покер заповнено конкретним значенням (гравцем в американський футбол), а сама метафора побудована

на конкретному аспекті соціальної інтеракції – небажанні ділитися інформацією. Ця конкретна метафора базується на метафорі НЕБАЖАННЯ ДЛІТИСЯ ІНФОРМАЦІЄЮ (В СПОРТІ) Є НЕБАЖАННЯ ВІДКРИВАТИ КАРТИ ПІД ЧАС ГРИ, яка, в свою чергу, є конкретизацією метафори ОБМІН Є ГРА В КАРТИ. Відповідно, найвищою в ієрархії сценарною метафорою, яка включає всі попередні, є метафора ОБМІН Є ФІЗИЧНА АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА АКТИВНІСТЬ. Як наслідок, отримуємо таку ієрархію метафор концепту ОБМІН ідіоматичного простору соціальної інтеракції на прикладі вживання ідіоми *play it close to the vest* (див. Табл. 1.2):

Таблиця 1.2

Ієрархія метафор концепту ОБМІН на прикладі вживання ідіоми *play it close to the vest*

Рівень сценарію	ОБМІН Є ФІЗИЧНА АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА АКТИВНІСТЬ
Рівень домена	ОБМІН Є ГРА В КАРТИ
Рівень фрейму	НЕБАЖАННЯ ДЛІТИСЯ ІНФОРМАЦІЄЮ (В СПОРТІ) Є НЕБАЖАННЯ ВІДКРИВАТИ КАРТИ ПІД ЧАС ГРИ
Рівень ментального простору	НЕБАЖАННЯ ДЛІТИСЯ ІНФОРМАЦІЄЮ ПРО ТРЕНУВАННЯ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ФУТБОЛІ Є НЕБАЖАННЯ ВІДКРИВАТИ КАРТИ ПІД ЧАС ГРИ В ПОКЕР

Розглянемо вживання іншої ключової ідіоми концепту ОБМІН ідіоматичного простору соціальної інтеракції – *touch base*:

(2) *The planning phase is also an opportunity to virtually gather and touch base with the people you're hoping to travel with someday, be they friends or extended family members [NOW]*.

У проілюстрованому контексті ідіома *touch base* метафорично концептуалізує комунікативну

поведінку референта в термінах поведінки гравця в бейсбол. У форматі концептуальної метафори відношення між сферою джерела та сферою цілі виглядають так: СПІЛКУВАННЯ З КОЛЕГАМИ ПО МАНДРІВЦІ Є ДОТИК ДО БАЗИ В БЕЙСБОЛЬНІЙ ГРІ. На рівні ментального простору ця концептуальна метафора є доволі конкретизованою в тому розумінні, що роль гравця в бейсбол заповнено конкретним значенням (колега по мандрівці), а сама метафора

сконструйована на конкретному аспекті соціальної інтеракції – віртуальному спілкуванні в мережі Інтернет. Ця конкретна метафора є похідною метафори СПІЛКУВАННЯ Є ПРИЙОМ У БЕЙСБОЛЬНІЙ ГРІ, яка, в свою чергу, є конкретизацією метафори ОБМІН Є ГРА В БЕЙСБОЛ. Відповідно, найвищою

в ієрархії сценарною метафорою, яка включає всі попередні, є метафора ОБМІН Є ФІЗИЧНА АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА АКТИВНІСТЬ. Як наслідок, отримуємо таку ієрархію метафор концепту ОБМІН ідіоматичного простору соціальної інтеракції на прикладі вживання ідіоми *touch base* (див. Табл. 1.3):

Таблиця 1.3

Ієрархія метафор концепту ОБМІН на прикладі вживання ідіоми *touch base*

Рівень сценарію	ОБМІН Є ФІЗИЧНА АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА АКТИВНІСТЬ
Рівень домена	ОБМІН Є БЕЙСБОЛЬНА ГРА
Рівень фрейму	СПІЛКУВАННЯ Є ПРИЙОМ У БЕЙСБОЛЬНІЙ ГРІ
Рівень ментального простору	СПІЛКУВАННЯ З КОЛЕГАМИ ПО МАНДРІВЦІ Є ДОТИК ДО БАЗИ В БЕЙСБОЛЬНІЙ ГРІ

Далі продемонструємо валідність нашої гіпотези про концептуальну структуру ідіоматичного простору індуктивно, тобто від найнижчого рівня – ментального простору – до найвищого, яким є сценарій. Для цього проаналізуємо декілька різних контекстів уживання ідіоми *tear a strip off someone*:

(3) *Taplin remembers Shankar tearing a strip off Clapton for being “a chicken-shit junkie, because he was just snorting heroin” [NOW].*

(4) *There has been a distinct lack of fiery speeches tearing a strip off the governing Tories, and instead a quiet but steady «drip, drip» of targeted criticism designed to remind the public that the NDP is still there [NOW].*

(5) *Our boy hasn't seen the video of Thunberg's September 2019 speech to the UN Climate Council, where she tears a strip off world leaders for their failure to act on climate change [NOW].*

(6) *Louis Gray in a surprising post, well surprising for him anyway, tore a strip off of everyone who he feels is responsible for the possible neutering of Google Buzz [NOW].*

Найнижчий рівень концепту ОБМІН представлений ментальними просторами КРИТИКА Е. КЛЕПТОНА З БОКУ РАВІ ШАНКАРА Є ЗРИВАННЯ ШЕВРОНА З НЬОГО (3), ПОЛУМ'ЯНІ ПРОМОВИ З БОКУ НОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ МАНІТОБИ НА АДРЕСУ ПРАВЛЯЧИХ ТОРІ Є ЗРИВАННЯ ШЕВРОНІВ З НИХ (4), КРИТИКА СВІТОВИХ ЛІДЕРІВ З БОКУ ГРЕТИ ТУНБЕРГ Є ЗРИВАННЯ ШЕВРОНІВ З НИХ (5) і КРИТИКА ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА НЕЙТРАЛІЗАЦІЮ GOOGLE BUZZ З БОКУ ЛУЇ ГРЕЯ Є ЗРИВАННЯ ШЕВРОНІВ З НИХ (6), відповідно. Сферу цілі в даних ментальних просторах заповнено образом прочитанням аналізованої ідіоми (*tear a strip off someone – зірвати з когось шеврон*), тоді як сфера джерела виражена його семантико-контекстуальними корелятами – *критика Е. Клептона з боку Раві Шанкара, полум'яні промови з боку Нової демократичної партії Манітоби на адресу правлячих Торі, критика світових лідерів з боку Грети Тунберг і критика відповідальних за нейтралізацію Google Buzz з боку Луї Грея*, що є свідченням того, що адресант і адресат ідіоматично та метафорично

концептуалізують свій досвід із винятковою опорою на контекст. Внаслідок цього, можемо вважати, що концептуальний компонент ментального простору (тобто внутрішня форма ідіоми *зірвати з когось шеврон*) є сталим елементом, тоді як контекстуальний компонент – змінним, відповідно до його ситуативних (фізичних, соціальних, культурних), дискурсивних, концептуально-когнітивних і тілесних складових [Kövecses 2020, с. 94–99]. Подальшою ланкою в описі структури концепту ОБМІН є рівень фрейму. Інформація, закодована у фреймі, є більш абстрактною, ніж у ментальному просторі, однак менш узагальненою, ніж у матриці доменів. Відповідно, сферу цілі ЗРИВАННЯ ШЕВРОНУ, яка була на рівні ментального простору, на рівні фрейму замінено більш узагальненою інформацією – ДОГАНА НИЖЧОМУ ЗА РАНГОМ. Що стосується сфери джерела на рівні фрейму, на прикладі контексту (3) вживання аналізованої ідіоми, замість концептуально значимої інформації КРИТИКА Е. КЛЕПТОНА З БОКУ РАВІ ШАНКАРА вводимо концептуально значиму інформацію КРИТИКА В МУЗИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ. Аналогічно, на прикладі контексту (4), замість концептуально значимої інформації ПОЛУМ'ЯНІ ПРОМОВИ З БОКУ НОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ МАНІТОБИ НА АДРЕСУ ПРАВЛЯЧИХ ТОРІ на рівні ментального простору нами введено концептуально значиму інформацію КРИТИКА В КАНАДСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ на рівні фрейму. Що стосується контексту (5), концептуально значиму інформацію КРИТИКА СВІТОВИХ ЛІДЕРІВ З БОКУ ГРЕТИ ТУНБЕРГ сфери джерела на рівні ментального простору замінено концептуально значимою інформацією КРИТИКА СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ на рівні фрейму. Насамкінець, у контексті (6) нами було замінено концептуально значиму інформацію КРИТИКА ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА НЕЙТРАЛІЗАЦІЮ GOOGLE BUZZ З БОКУ ЛУЇ ГРЕЯ сфери джерела на рівні ментального простору на концептуально значиму інформацію КРИТИКА В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ на рівні фрейму. Вище нами було запропоновано потенційні метафоричні моделі ідіоматичного простору соціальної інтеракції на рівні домену (матриці доменів). Для ідіоми

tear a strip off someone такою метафоричною моделлю є відношення ОБМІН Є ВІЙСЬКОВА ІЄРАРХІЯ. Домен ВІЙСЬКОВА ІЄРАРХІЯ є сферою цілі цієї метафоричної моделі і, водночас, сферою походження аналізованої ідіоми. Названа сфера цілі в рамках матриці доменів є більш абстрактною, ніж на рівнях фрейму та ментального простору, відповідно, що підтверджується проілюстрованим ниж-

че ієрархічним зв'язком: ВІЙСЬКОВА ІЄРАРХІЯ → ДОГАНА НИЖЧОМУ ЗА РАНГОМ → ЗРИВАННЯ ШЕВРОНА. Роль гіпероніма в цьому ланцюжку виконує пропозиція ОБМІН Є ФІЗИЧНА АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА АКТИВНІСТЬ. Схематично усі відношення між концептуальними елементами різних рівнів на прикладі вживання ідіоми *tear a strip off someone* представлено в Табл. 1.4.

Таблиця 1.4

**Ієрархія метафор концепту ОБМІН
на прикладі вживання ідіоми *tear a strip off someone***

обмін	фізична або інтелектуальна активність
Сценарій	
обмін	фізична або інтелектуальна активність
Домен	
Критика аналіз оцінка судження хиба/вада	Військова ієрархія організована діяльність оперативна діяльність оборонна діяльність тактична діяльність
Фрейм	
Критика [форма]: вербальна/невербальна [середовище]: внутрішня політика/міжнародна політика/музична індустрія/інформаційні технології [причина]: відмінності в цінностях або цілях	Критика [форма]: догана нижчому за рангом [середовище]: армія, збройні сили [причина]: непокоря, невиконання наказу
Ментальний простір	
критика Е. Клептона з боку Раві Шанкара полум'яні промови з боку нової демократичної партії Манітоби на адресу правлячих торі критика світових лідерів з боку Грети Тунберг критика відповідальних за нейтралізацію Google Buzz з боку Луї Грея	зривання шевронів

Особливу увагу в наведеній таблиці, на нашу думку, варто звернути на поле фрейму. На прикладі ідіоми *tear a strip off someone* схематично зображено основні характеристики вираження фрейму у вигляді пропозиції КРИТИКА В [слот,] Є ДОГАНА НИЖЧОМУ ЗА РАНГОМ. Цей відкритий слот заповнено сполученнями слів внутрішня політика, міжнародна політика, музична індустрія та інформаційні технології, що відповідають середовищу вираження даного фрейму зокрема і обміну як окремої складової ідіоматичного простору соціальної інтеракції загалом. За нашим переконанням, і як було зазначено вище, саме рівень ментального простору та рівень фрейму дають змогу визначити національно-культурну специфіку ідіоматичного простору соціальної інтеракції.

Висновки та перспективи дослідження. З'ясування концептуальної структури концепту обмін ідіоматичного простору соціальної інтеракції проведено з опорою на теорію розширеної концептуальної метафори. Визначено лінгвістичний рівень репрезентації концепту – ідіоми *get*

the goods on, rub shoulders with, lay your cards on the table, have a bone to pick, stick your oar in, give the game away, play it close to the vest, tear a strip off someone, prick up your ears, touch base, які верифіковано в 9912 контекстах корпусу NOW. За допомогою структурного підходу до аналізу семантики зазначених ідіом виокремлено 9 потенційних доменів концепту, які слугували основою для його метафоричних пропозицій на рівні домену. На прикладі контекстуального вживання ідіом *play it close to the vest* і *touch base* підтверджено валідність вказаних доменів для концепту обмін ідіоматичного простору соціальної інтеракції, а також з'ясовано, що універсальною концептуальною метафорою на рівні сценарію для усіх ключових ідіом є метафора ОБМІН Є ФІЗИЧНА АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА АКТИВНІСТЬ. Схематично усі відношення між концептуальними елементами різних рівнів (сценарій – домен – фрейм – ментальний простір) концепту ОБМІН продемонстровано на прикладі вживання ідіоми *tear a strip off someone*.

Наступні праці будуть присвячені з'ясуванню простору соціальної інтеракції та висвітленню їх концептуальної структури концептів *конфлікт, конкуренція, співпраця та примирення* ідіоматичного національно-культурної специфіки.

Література

1. Зыкова И.В. Роль концептосферы культуры в формировании фразеологизмов как культурно-языковых знаков: дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.19. Москва, 2014. 510 с.
2. Кубрякова Е.С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 556 с.
3. Серебренников Б.А. К проблеме сущности языка. *Общее языкознание: Формы существования, функции, история языка*. Москва: Наука, 1970. С. 9–95.
4. Степанов Г.В. Тенденции развития советского языкознания. *ИЯШ*. 1985. № 3. С. 11–13.
5. Gibbs R.W. *Metaphor Wars: Conceptual Metaphors in Human Life*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 328 p.
6. Kövecses Z. *Extended Conceptual Metaphor Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. 206 p.
7. NOW: [Електронний ресурс]: текстова база даних News on the Web Corpus. Режим доступу : <https://corpus.byu.edu/now/>
8. Oxford Dictionary of Idioms. Ed. by J. Siefring. Oxford: Oxford University Press, 2005. 340 p.
9. Raimondi V. Social interaction, languaging and the operational conditions for the emergence of observing. *Front. Psychol.* 5:899. 2014. eCollection. doi:10.3389/fpsyg.2014.00899.

References

1. Zykova I.V. (2014) Rol' kontseptosfery kul'tury v formirovanii frazeologizmov kak kul'turno-yazykovykh znakov [The role of the conceptual framework of culture in the formation of phraseological units as cultural and linguistic signs]: Doctoral thesis: 10.02.19. Moscow. 510 s. [in Russian].
2. Kubriakova Ye.S. (2004) Yazyk i znaniye. Na puti polucheniya znaniy o yazyke: Chasti rechi s kognitivnoy tochki zreniya. Rol' yazyka v poznanii mira [Language and knowledge. On the Path of Obtaining Knowledge about Language: Parts of Speech from a Cognitive Perspective. The role of Language in Understanding the World]. Moscow: Yazyki slavyanskoy kul'tury. 556 s. [in Russian].
3. Serebrennikov B. A. (1970) K probleme sushchnosti yazyka [On the problem of the essence of language] *Obshcheye yazykoznanie: Formy sushchestvovaniya, funktsii, istoriya yazyka* [General Linguistics: Forms of Existence, Functions, History of Language]. Moscow: Nauka. S. 9–95 [in Russian].
4. Stepanov G.V. (1970) Tendentsii razvitiya sovetskogo yazykoznaniiya. *Foreign languages at school*. № 3. S. 11–13 [in Russian].
5. Gibbs R. W. (2017) *Metaphor Wars: Conceptual Metaphors in Human Life*. Cambridge: Cambridge University Press. 328 p. [in English].
6. Kövecses Z. (2020) *Extended Conceptual Metaphor Theory*. Cambridge: Cambridge University Press. 206 p. [in English].
7. NOW: [Електронний ресурс]: текстова база даних News on the Web Corpus. Режим доступу : <https://corpus.byu.edu/now/>
8. Oxford Dictionary of Idioms. (2005) Ed. by J. Siefring. Oxford: Oxford University Press. 340 p. [in English].
9. Raimondi V. (2014) Social interaction, languaging and the operational conditions for the emergence of observing. *Front. Psychol.* 5:899. eCollection. doi:10.3389/fpsyg.2014.00899 [in English].

THE CONCEPTUAL STRUCTURE IN THE IDIOMATIC SCOPE EXCHANGE OF SOCIAL INTERACTION

Abstract. The article is aimed at developing knowledge about the symbiosis of the communicative and cognitive functions of language evidenced from the analysis of the conceptual structure of the concept “exchange” in the idiomatic scope of social interaction, which is known to rely on proper linguistic activity and established cultural practices. As a dynamic construct, the concept of idiomatic scope of social interaction is consistent with the provisions of Kövecses’s Extended Conceptual Metaphor Theory about its multilevel structure: linguistic (idiomatic) level, image-schema level, domain level, frame level and mental space level. The material of the present paper is represented by ten key idioms denoting concept “exchange” in the idiomatic scope of social interaction, verified in 9912 contexts of the News on the Web (NOW) corpus. The scenario algorithm of the concept a “exchange” of the idiomatic space of social interaction is formed by means of nine key domains (commerce, physical contact, card game, dog conflict, rowing, sports game, military hierarchy, animal behavior, and baseball), arrived at by way of generalization of the conceptual (figurative) meanings of the given idioms. The contextual analysis of idioms *play it close to the vest* “be extremely secretive and cautious about something, informal” and *touch base* “briefly make or renew contact with someone or something, informal” enabled us to confirm the relevance of these domains for the concept “exchange” of the idiomatic scope of social interaction, as well as to establish the EXCHANGE IS PHYSICAL OR INTELLECTUAL ACTIVITY conceptual metaphor as universal at the level of script for all key idioms under study. Schematically, all the relations between the conceptual elements of different levels (script – domain – frame – mental space) of the concept exchange are shown as exemplified by the use of the idiom *tear a strip off*

---

someone “rebuke someone angrily, informal”. The levels of mental space and frame, accordingly, as evidenced from the analysis of the given idioms, can be crucial in determining the national cultural specificity of the idiomatic scope of social interaction, which will serve as a reference point for further research in this respect.

Keywords: idiomatic scope, concept, exchange, social interaction, metaphor, extended conceptual metaphor theory.

© Ковалюк Ю., 2021 р.

Юрій Ковалюк – кандидат філологічних наук, асистент кафедри англійської мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна; y.kovalyuk@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-9379-2187>

Yuriy Kovaliuk – Candidate of Philology, Assistant of the English Language Department, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine; y.kovalyuk@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-9379-2187>